

Het mannelijk lichaam

Trouw belicht aan de vooravond van het nieuwe culturele seizoen de man. Voor danser Uri Eugenio is het mannelijk lichaam zijn **werktuig**, voor schilder Rubens was het zijn **inspiratie**. Acteur Bram van der Heijden poogde zijn lijf **ideaal** te maken door hard te trainen. Voor romanpersonage Jude, vertolkt door Ramsey Nasr, is het een **gewillig canvas** om een leven lang lijden op af te reageren.

A man with short brown hair and a light beard, wearing a grey polo shirt under a dark jacket, stands on a rooftop. In the background, a city skyline is visible, including a tall skyscraper and a building with a dome. The lighting is dramatic, with strong shadows.

Het lijf dat er niet mag zijn

TONEEL Toneelgroep Amsterdam en Stadsschouwburg Amsterdam gaan samen verder als Internationaal Theater Amsterdam. Het eerste stuk dat ITA brengt, is de bewerking van 'Een klein leven', de uitzichtloze roman van Hanya Yanagihara. Ramsey Nasr speelt Jude. 'Speel maar eens een personage waarbij iedereen heeft zitten janken. Dat is niet bepaald plezierig.'

interview Joris Belgers foto Reyer Boxem

Ramsey Nasr ziet er moe uit. De acteur komt net uit de eerste repetities voor Een klein leven. Kort doet hij zijn beklag: eigenlijk is zes weken aan repetitietijd véél te kort. Nouja, het komt wel goed. Natuurlijk.

Het komt altijd goed. Maar hij voelt wel enige druk, bekend hij.

Omdat iedereen dit boek heeft gelezen. En omdat het ook nog eens een boek is waar iedereen een mening over heeft. Maar vooral omdat de rol van Jude een van de zwaarste van zijn carrière zal worden. Dat weet hij nu al. Na twee repetitiedagen.

Nasr had wel van het boek gehoord, toen bekend werd dat Ivo van Hove het voor theater wilde bewerken. "Zoals zoveel mensen had ik het zien liggen, in de boekhandel. Het heeft zo'n cover (met de foto 'Orgasmic Man', van fotograaf Peter Hujar - red.) die, als je hem hebt gezien, niet meer niet kunt zien."

Maar gelezen, nee, dat had hij het nog niet. "Wat wederom niet pleit voor mijn literaire kennis - eigenlijk ging dit hetzelfde als met The Fountainhead, van Ayn Rand." Had hij ook nog nooit gelezen. Voor de rol van Howard Roark in de theaterbewerking kreeg Nasr in 2015 een Louis d'Or.

De bestseller 'Een klein leven', uit 2015, van de Amerikaanse schrijfster Hanya Yanagihara, was zo'n boek waarvan het even leek dat werkelijk iedereen het aan het lezen was. De roman belandde op het bureau van regisseur Ivo van Hove, hij had het cadeau gekregen. Maar de directeur van Toneelgroep Amsterdam kwam er maar niet aan toe. Niet lang erna kreeg Van Hove nogmaals het boek opgestuurd, als bedankje voor het een of ander. Nog steeds: geen tijd. En toen hij, in oktober 2016, terugkwam van vakantie, lag er - tot zijn lichte irritatie - wéér een exemplaar voor hem klaar.

Tot hij het opensloeg. Het titelblad was gesigneerd door Yanagihara zelf, de schrijfster was in Amsterdam geweest. Er stond geschreven dat ze het fantastisch zou vinden als hij haar boek voor toneel zou bewerken.

En zo geschiedde. Momenteel is Internationaal Theater Amsterdam - de nieuwe naam van TA en Stadsschouwburg Amsterdam - druk bezig met de repetities, om het 800 pagina's tellende verhaal op de planken te brengen. De roman volgt vier vrienden, aanvankelijk nog studenten, in New York. Ze worden ouder, hebben elk zo hun tegenslagen, maar groeien uit tot de besten op hun vakgebied: JB als kunstenaar, Malcolm als architect, Willem als acteur, en Jude als advocaat.

Maar wat begint als een tamelijk standaard, modernrealistische coming-

of-age-roman verandert wanneer het verhaal zich meer en meer richt op Jude. Hij is de enige van de vier wiens achtergrond lang onduidelijk blijft. Wel weet de lezer dat Jude zichzelf snijdt en lijdt aan een mysterieuze aandoening aan zijn benen, waardoor hij kreupel loopt.

Het blijkt geworteld in een verschrikkelijk trauma, dat Yanagihara heel langzaam, en heel gedetailleerd uiteenzet. Die gedetailleerde beschrijvingen van hoe Jude zit opgesloten in zijn eigen lichaam blijken pas het begin. Langzaam verandert de roman in, zoals Van Hove het stelde, een afdaling in de persoonlijke hel van Jude.

En die Jude mag Ramsey Nasr op de planken gaan zetten. Waar de 44-jarige dichter-acteur best een beetje zenuwachtig over is.

"Het is een extreem boek. Waar iedereen een extreme mening over heeft. Die is ofwel: ik vond het hartverscheurend, en ik heb keihard zitten janken. Of: ik kon het niet aan, want het gaat allemaal veel te ver. Het boek laat in ieder geval niemand onberoerd. Zoiets is fantastisch om op toneel te mogen brengen."

Zelf zit Nasr toch vooral in het kamp 'hartverscheurend'. Wel zal hij het anders hebben gelezen dan de meeste lezers, omdat hij Jude gaat spelen. "Maar ook omdat ik zelf ook wel eens iets schrijf. Je kijkt dan naar hoe ze het doet. Dan hoor je ook nog eens dat Yanagihara dit monument in een jaar tijd geschreven heeft. Het is zó gedetailleerd opgeschreven: wat ze bestellen, hoe het smaakt, waar hij die trui gekocht heeft. Alles krijg je te horen. Op den duur irriteert dat haast.

"Het resultaat is wel dat je aan het eind van het boek echte mensen hebt meegemaakt. Die Jude bestaat. Juist omdat dit relaas van zijn ziekte zo gedetailleerd is opgezet. Daarmee is Jude een archetype geworden. Zoals Hamlet, Oedipus, Raskolnikov archetypes zijn. Dat heb ik niet eerder meegemaakt in de literatuur, dat dat zo snel nadat een boek is verschenen gebeurt."

Nasr gaat wat verzitten. "Eerlijk gezegd snap ik niet waarom het zo'n alomtegenwoordige hit is geworden. Het is, zoals ik zei, een extreem boek, een niet-plezierig boek. Je zou denken dat mensen vooral een boek om mee op vakantie te nemen, willen. Hier zou je bijna een bijsluiter bij willen doen - lees het niet op je vakantie.

"Maar het is diep ontroerend. Die werkelijkheid van Jude - dat snijden - wordt een parabel. Het wordt gruwelijk, zoals sprookjes gruwelijk zijn. Tegenover het absolute kwaad staat het absolute goede. Daarin zit de aantrekkingskracht van dit boek: het gaat over de krachten in het leven."

Tijdens het lezen dacht Ramsey Nasr vaak 'deze rol zou nog wel eens heftig kunnen worden'. "Kijk, elke rol is een zoektocht. Maar ik denk toch wel dat dit

een van mijn mijn zwaarste wordt."

Bij het lezen zette hij streepjes in de kantlijn, bij passages die hem zouden helpen Jude beter te kunnen interpreteren. Dit waren onder meer de momenten waarop wordt beschreven hoe Jude loopt. Hoe hij in bed ligt, in welke houding. Hoe hij zijn pijn ervaart. Maar ook hoe zijn geest werkt. En hoe over hem wordt gesproken."

"In een roman heeft iedereen daar zijn eigen beeld bij. Het is je fantasie. Het is alleen lastiger om dat op het toneel te tonen. Met als bijkomend probleem dat dit boek recent zoveel succes heeft gehad. Mensen hebben een heel helder beeld van de personages. Daar moeten we als acteurs toch tegenop boksen. En waar je al helemaal tegenop moet boksen, is dat er niemand zal zijn die zegt van, goh, ik vond het een léuk boek. Ga maar eens een personage spelen waarbij haast iedereen heeft zitten janken. Dat is nu niet bepaald plezierig."

Maar tegelijkertijd is een rol als Jude wél de reden waarom je acteur wordt, zegt hij. "De reden dat ik dit eng vind, is juist waarom ik het wil spelen. Want wie is die man?"

"Daarom zou ik ook Hamlet eens willen spelen. Niet omdat het de rol der rollen is, maar omdat ik benieuwd ben naar wie Hamlet eigenlijk is. Met Jude kom je in de krochten van een letterlijk zieke geest. En ook nog eens een oprecht goede zieke geest."

Het belangrijkste aan Jude noemt Nasr diens gebrek aan eigenwaarde. "Het niet voldoen. Het gevoel te hebben er niet te mogen zijn."

Daarom sluit Jude zich af voor zijn vrienden, daarom weigert hij stelselmatig alle goedbedoelde hulp, daarom is hij bij vlagen een vrij onaangenaam personage. "Het knappe van Yanagihara vind ik dat ze het schier onbegrijpelijke invoelbaar maakt. Waarom snijdt Jude zich als het goed gaat? Nou, om dezelfde reden waarom hij zichzelf snijdt als het slecht gaat. Het gaat van angst voor het zich slecht voelen, tot schaamte voor de keren dat hij zich goed voelt. Hij is kreupel in alle betekenissen van het woord."

Daarom maakt het spelen van de breekbare Jude een fysieke opdracht. "En dan niet fysiek in de zin van rennen, springen, dansen. Fysiek betekent ook dat iemand in zijn lichaam opgesloten zit. Ik probeer me dat voor te stellen, hoe dat is, en ik merk dat ik daardoor bij voorbeeld anders ga lopen. Ik ga anders staan. En dan sleep ik plots met een been. De opdracht voor mij is dat zo te doen dat het geen uiterlijk deel van mijn spel is, maar dat het er gewoon is."

"Het gaat bij Jude niet alleen om dat slepende been. Bij Jude mag zijn hele lijf er niet zijn. In die zin is het fysieke aspect hier heel groot."

Jude is gehandicapt, hij kan soms nauwelijks lopen zonder krukken. "Maar het grootste probleem zit in zijn

hoofd, dat zijn die herinneringen. Jude heeft zowel een fysiek als een psychisch trauma. En uiteindelijk is denk ik het fysieke trauma minder bepalend voor hem dan het psychische trauma." Dat de geest sterker is dan het lichaam, werkt dus ook ten nadele.

Daar moet Nasr zijn eigen lichaam ook nog op voorbereiden. Door te diëten, door even wat vaker naar de sport-school te gaan. "Want om een kreupel iemand te kunnen spelen moet je helemaal fit zijn. Het is een enorme belasting voor je lichaam om telkens in een verkrampde houding te moeten staan."

De repetities noemt Nasr een zoektocht. De kleding, hoe gaan we die litten doen, Nasr krijgt nog zanglessen want o ja, Jude zingt ook nog eens Schubert en Mahler... "Het is uitputtend. Zoals gisteravond, dan kom ik thuis, dan wil ik echt even helemaal niks."

Maar goed. Zo gaat het eigenlijk altijd, relateert de acteur. "Alleen: deze rol is er wel een die me bijzonder aangrijpt, merk ik." Dat been blijft nog wel even slepen.

Een klein leven gaat op
23 september 2018 in première.
www.ita.nl